

YAPAY ZEKA ÇAĞINDA MİLLİ TARİH ANLATILARI: POTANSİYEL TEHLİKELER VE "MİLLİ YAPAY ZEKA" GEREKLİLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

 Mahmut CESUR^a

Öz

Bu makale, yapay zeka teknolojilerinin milli tarih anlatıları üzerindeki etkilerini ve bu süreçte bilgi üretimi ile dağıtımında yaşanan derin dönüşümleri kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Yapay zekanın özellikle Batı merkezli veri tabanlarına dayanan küresel bilgi ağları aracılığıyla yerel ve milli tarih anlatılarını nasıl gölgede bırakabileceği üzerinde durulmaktadır. Çalışmada, farklı ülkelerin milli tarih inşa süreçlerinde yapay zekanın oynadığı rol, bu süreçlerde karşılaşılan riskler ve tehditler analiz edilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca, milli kimlik ve kültürel mirasın korunmasına yönelik yapay zekanın tehditlere karşı stratejik öneriler sunulmuş, yapay zekanın eğitim sistemlerine entegrasyonunun doğurması muhtemel etik ve pedagojik sorunlar ele alınmıştır. Yapay zekanın eğitimde ve bilgi üretiminde yaygınlaşmasının milli tarih eğitimi üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilmekte, bu risklere karşı alınabilecek önlemler tartışılmaktadır. Devletlerin milli tarih anlatılarını koruma çabaları ile yapay zekanın küresel bilgi sistemlerine karşı bağımsızlıklarını nasıl sürdürebilecekleri üzerine stratejik çözüm yolları sunulmuştur. Milli tarih anlatılarının güçlendirilmesi ve hassas bilgilerin denetiminin sağlanabilmesi adına muhtelif öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yapay zeka, Milli tarih anlatısı, Kültürel miras, Eğitimde yapay zeka, Tarih eğitimi.

NATIONAL HISTORICAL NARRATIVES IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: AN EXAMINATION OF POTENTIAL THREATS AND THE NECESSITY OF "NATIONAL AI"

Abstract

This article comprehensively examines the impact of artificial intelligence technologies on national history narratives and the profound transformations in the production and distribution of knowledge in this process. It focuses on how AI can overshadow local and national historical narratives, especially through global information networks based on Western-centered databases. The study analyzes the role of artificial intelligence in the construction of national history in different countries and the risks and threats faced in these processes. In addition, strategic recommendations against the threats posed by artificial intelligence to the protection of national identity and cultural heritage are presented, and the ethical and pedagogical problems likely to arise from the integration of artificial intelligence into education systems are discussed. It draws

^a Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı,
mahmutcesuur@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 05.09.2024, Makale Kabul Tarihi: 05.11.2024

attention to the negative effects of the spread of artificial intelligence in education and knowledge production on national history education and discusses the measures that can be taken against these risks. Strategic solutions are presented for states' efforts to preserve their national historical narratives and how they can maintain their independence against the global information systems of artificial intelligence. Various recommendations are developed to strengthen national historical narratives and to ensure the control of sensitive information.

Keywords: Artificial intelligence, National history narrative, Cultural heritage, AI in education, History education.

Giriş

İnsanoğlu, tarih boyunca zeki varlıklar yaratmanın hayalini kurmuş, bu hayal Antik Çağlardan modern döneme kadar sayısız düşünürün zihninde yer etmiştir. Aristoteles'ten Descartes'a, Hobbes'tan Leibniz'e kadar pek çok filozof, makinelerin insan gibi düşünüp düşünemeyeceğini, bir yapay zekanın mümkün olup olmadığını tartışmışlardır (Yeşilkaya, 2022, s. 102). O dönemlerde bu fikirler yalnızca bir varsayımdan ibaretken, günümüzde yapay zeka asistanlarının bilgi üretme hızı ve kapasitesi, bu filozofların bile öngöremeyeceği boyutlara ulaşmıştır. Yapay zeka öncesinde de tarih boyu bilginin niteliğini değiştiren teknolojik devrimler yaşanmıştır. Örneğin yazının icadı ve matbaanın icadı, bilgiyi "kitlelere" ulaştırmıştır. İnternet ise bilginin sınırları aşan, hızla yayılan bir hale gelmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, yapay zeka devriminin de bilginin niteliğini dönüştürmesi kaçınılmazdır ancak bu dönüşüm, öncekilerden farklı olarak, radikal bir değişikliğin kapısını aralamaktadır. Yapay zeka asistanları, bilgiyi ve bilginin denetimini "ulusal sınırların ve devlet otoritesinin kontrolünden" çıkarma potansiyeli taşımaktadır. Zira yapay zeka sistemleri, küresel ve devasa bir veri tabanından beslenerek bilgi üretmektedir. Bu durum, bilgiye erişimi kolaylaştırırsa da, beraberinde "bilginin tarafsızlığı" konusunda ciddi sorunları gündeme getirmektedir. Bilginin küresel bir havuzdan üretilmesi ve filtreden geçirilmemesi, yerel bağlamların ve kültürel nüansların kaybolma riskini doğurmaktadır. Dahası, yapay zeka sistemlerinin ürettiği bilginin güvenilirliği ve doğruluğu konusunda endişeler mevcuttur.

Yapay zeka devriminin bilginin niteliği üzerine yapacağı dönüşümü yarım asır önce öngören Fransız sosyolog Jean Baudrillard, 1981 yılında yayımlanan "Simulakrlar ve Simülasyon" adlı eserinde, gerçeklik ile simülakrlar¹ arasındaki ilişkinin bulanıklaşacağı ve bu durumun bilginin niteliksel anlamda bir dönüşüm geçirmesine neden olacağını ileri sürer. Baudrillard'a göre, simülasyon evreninde bilginin gerçekliği artık özgün bir gerçeğe dayanmayacak, aksine kendi kendini sürekli yeniden üreten bir yapıya bürünecektir. Bu, bilginin yalnızca hipergerçek bir formda var olduğu bir çağın habercisidir. Özellikle simülasyonun gerçeği ikame eden bir sistem olarak tanımlandığı bölümde Baudrillard, bilginin bu yeni yapısının kaçınılmaz olduğunu vurgular (Baudrillard, 2011, s. 14). Baudrillard'ın simülakr kavramı tam da burada anlam kazanmaktadır. Artık bilgi, özgün bir gerçekliğe dayanmaktan ziyade, simülasyonlar aracılığıyla sürekli yeniden üretilen, dolayısıyla deforme olmuş bir yapıya bürünmektedir. Bu durum,

¹ Simulakr, Baudrillard'ın kuramında, gerçekliğin yerini alan veya onu temsil eden, ancak artık gerçek bir kaynağa dayanmayan işaret veya semboldür. Gerçek ile temsili arasındaki sınırın belirsizleştiği postmodern toplumun bir ürünüdür.

“hakikat ile kurgu arasındaki sınırın belirsizleşmesine” yol açabilir. Ancak bu dezenformatif etkiden de ziyade, müfredat ve içerikleri oluşturulurken dikkat edilen “yerli ve milli hassasiyetin” tamamen gölgede kalmasına yol açma ihtimali belirlemiştir. Bunun da bilhassa tarih eğitimi gibi “yoruma açık” ve kitleleri etkileme gücü olan alanlarda olması muhtemeldir keza tarih dersleri, bir ulusun kimliğini, değerlerini ve dünya görüşünü şekillendirmede kritik bir rol oynar. Ancak yapay zeka teknolojilerinin global veri tabanlarından beslenmesi, yerel tarih anlatılarını ve milli perspektifleri gölgede bırakma riski taşımaktadır çünkü mevcut yapay zeka asistanları, global bilgi kaynaklarını ön planda tutmakta, yerel ve milli değerlerin özgünlüklerini göz ardı etmektedir. Bu da devletlerin yerli ve milli hassasiyetlerle oluşturulmuş tarih anlatılarının, küresel veri akışında kaybolma ya da çarpıtılma tehlikesini beraberinde getirmektedir.

Diğer dersler, yapay zekanın bu etkisinden daha az etkilenme eğilimindedir. Matematik, fizik veya kimya gibi fen bilimleri, evrensel yasalara ve formüllere dayandığından, milli bir perspektife daha az ihtiyaç duyar. Örneğin, Pi sayısının değeri veya yerçekimi kanunu her yerde aynıdır ve yoruma açık değildir. Ancak tarih, yoruma açıktır ve farklı perspektifler, farklı yorumlara sebebiyet verebilmektedir. Bu sebeple tarih müfredatı ve içeriği, tüm devletler tarafından hassasiyetle oluşturulur. Devletler, kendi tarihsel perspektiflerini ve ulusal hassasiyetlerini yansıtmak üzere oluşturdukları tarih müfredatlarını, yapay zekanın sunduğu küresel bilgi havuzuyla karşı karşıya bulabilir. Bu durum, yerleşik ulusal tarih anlatılarının sorgulanmasına ve hatta bazı durumlarda farklı yorumların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir. Bu sistemler, bilgiye saniyeler içinde erişim sağlasa da, araştırmacıların dezenformasyona maruz kalma riskini önemli ölçüde artırmaktadır. Dezenformasyon, doğru bilgiyle karşılaştırıldığında çok daha hızlı yayılır ve kalıcı izler bırakır. Yapay zeka asistanları aracılığıyla bilgi edinme eğiliminin kaçınılmaz olduğu günümüzde, teknolojik ilerlemeye karşı direnmek anlamsızdır; ancak bu ilerlemenin getirdiği risklere karşı önlem almak, distopik bir geleceğin önüne geçmek adına devletlerin elindedir.

A. YÖNTEM

Bu çalışmada **nitel araştırma** yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma, bir konuyu derinlemesine anlamaya olanak tanıyan bir yöntemdir ve yapay zeka ile milli tarih anlatıları arasındaki ilişkiyi farklı açılardan ele almak için ideal bir yaklaşım olduğu düşünülmüştür. Araştırmada doküman incelemesi, literatür taraması, içerik analizi ve yapay zeka asistanlarından elde edilen cevapların karşılaştırmalı analizi gibi teknikler kullanılmıştır. Bu yöntemler, milli tarih anlatıları üzerindeki etkilerin çok boyutlu ve derinlemesine anlaşılmasına olanak tanımıştır. Çalışmanın veri toplama sürecinde doküman incelemesi temel yöntem olarak seçilmiş ve yapay zeka teknolojileri ile milli tarih anlatıları üzerine mevcut literatür titizlikle incelenmiştir. Dokümanlar seçilirken, milli tarih anlatılarının nasıl inşa edildiği ve yapay zeka uygulamalarının bu süreç üzerindeki potansiyel etkileri göz önünde bulundurulmuştur.

| 842 | Literatür taraması sırasında sadece akademik makaleler, devlet raporları, uluslararası ajansların yayınladığı belgeler ve eğitim müfredatları dikkate alınmış, bu sayede konuya geniş bir perspektiften yaklaşmıştır. Ayrıca, çalışmanın önemli bir kısmını oluşturan yapay zeka asistanlarının karşılaştırmalı analizi, milli tarih anlatılarının farklı yapay zeka sistemlerinde nasıl temsil edildiğini ortaya koymak için kullanılmıştır. Bu bağlamda, yapay zeka asistanlarından alınan cevaplar karşılaştırılarak, bilginin

tarafılık ve nesnellik açısından analiz edilmesi sağlanmıştır. Bu yöntem, farklı yapay zeka sistemlerinin milli tarih anlatılarına yaklaşımını ölçmek ve bu sistemler arasındaki farklılıkları değerlendirmek için kullanılmıştır.

Elde edilen veriler **içerik analizi** yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, çalışmanın temel bulgularının daha anlamlı ve organize bir şekilde sunulmasına olanak tanımış, milli tarih anlatıları ve yapay zeka arasındaki ilişkiyi belirli temalar etrafında ele almayı mümkün kılmıştır. Bu temalar doğrultusunda kodlama yapılarak, yapay zeka asistanlarının milli tarih anlatılarını nasıl çerçevelediği ve bu çerçevenin hangi unsurları ön plana çıkardığı analiz edilmiştir.

1. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde kullanılan en önemli yöntemlerden biri **doküman incelemesidir**. Bu yöntem, yapay zeka ve milli tarih anlatıları konusundaki mevcut literatürün sistematik bir biçimde incelenmesini içerir. Doküman incelemesinde, uluslararası literatürde yer alan makaleler, raporlar, eğitim müfredatları ve yapay zeka teknolojilerine dair çeşitli belgeler analiz edilmiştir. Belgeler seçilirken, konuya dair güncel ve farklı coğrafyalardan gelen perspektifler ön planda tutulmuş, karşılaştırmalı bir analiz yapılabilmesi adına çok çeşitli kaynaklar kullanılmıştır.

Buna ek olarak, yapay zeka asistanlarından elde edilen veriler, **karşılaştırmalı analiz** yoluyla değerlendirildi. Çalışmada kullanılan yapay zeka asistanları, milli tarih anlatıları hakkında farklı yaklaşımlar sunarak, bu yaklaşımlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Her bir asistanın aynı konu hakkında verdiği yanıtlar derinlemesine analiz edilerek, bilginin tarafsızlığı ve nesneliliği açısından karşılaştırılmıştır.

2. Verilerin Analizi ve Geçerliliği

Çalışmada anılan teknikler haricinde kullanılan bir diğer teknik ise **içerik analizidir**. İçerik analizi, elde edilen verilerin belirli temalar etrafında organize edilmesi ve bu temaların anlamlandırılması için kullanılmıştır. Veriler, milli tarih anlatılarının yapay zeka sistemlerinde nasıl temsil edildiğini gösterecek şekilde kodlanmış ve analiz edilmiştir. İçerik analizi sürecinde, yapay zeka asistanlarının verdiği yanıtlar incelenerek, belirli temalar (örneğin, milli tarih anlatısının yok sayılması, global veri merkezli bakış açısı gibi) etrafında yapılandırılmıştır. Kodlama süreci manuel olarak gerçekleştirilmiş ve farklı yanıtlar arasındaki tematik benzerlikler ile farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Veri kaynaklarının güvenilirliği, çalışmanın geçerliliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, kullanılan dokümanlar ve yapay zeka verileri titizlikle seçilmiştir. Literatür taramasında sadece hakemli makaleler, devlet raporları ve akademik kitaplar dikkate alınmış; yapay zeka asistanlarından elde edilen yanıtların güvenilirliğini ölçmek amacıyla farklı asistanlar kullanılmıştır. Veri kaynaklarının çeşitliliği, araştırmanın geniş bir perspektifle ele alınmasını sağlamış ve uluslararası bağlamda karşılaştırmalı bir analiz yapma olanağı sunmuştur. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla veri toplama ve analiz süreçleri tekrarlanabilir olacak şekilde yapılandırılmıştır. Yapay zeka asistanlarının verdiği yanıtlar aynı koşullarda tekrar test edilerek, tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, karşılaştırmalı analizlerin sonucunda ortaya çıkan bulgular, mevcut literatürle kıyaslanmış ve bulguların geçerliliği sağlanmıştır. Çalışmanın tüm aşamalarında şeffaf ve sistematik bir yaklaşım benimsenmiştir.

B. DEVLETLER KONTROLÜNDE TARİH EĞİTİMİ

Devletlerin milli tarih anlatısını inşa etme süreçleri, çoğunlukla ulusal kimliği güçlendirmek, toplumsal birliği sağlamak ve ortak bir gelecek vizyonu oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu süreçlerde tarih eğitimi, stratejik bir araç olarak kullanılmış ve bilhassa yeni kurulan devletlerde veya rejimlerde ulusal kimliğin vatandaşlar tarafından benimsenmesi hedeflenmiştir. Her ne kadar tarih eğitiminin etik ve pedagojik hedefleri arasında böylesine keskin ideolojik amaçlar bulunmasa da, tarih boyunca bu tür uygulamaların var olduğu gerçeği inkar edilemeyecek kadar açıktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemlerinde, tarih eğitimi, Osmanlı İmparatorluğu'nun çok uluslu yapısından henüz koparak yeni ve kapsayıcı bir "Türk kimliği" oluşturma amacıyla kullanılmıştır. Bu dönemde, tarih kitapları, Türklerin dünya medeniyetlerine sunduğu katkıların merkeze alındığı bir anlatı etrafında şekillendirilmiş ve bu anlatı ulusal birliği güçlendirmek maksadı ile kullanılmıştır (Yazıcı & Yıldırım, 2018, s. 435). Benzer bir süreç Azerbaycan'da da gözlemlenmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanan Azerbaycan, ulusal kimlik ve egemenlik duygusunu pekiştirmek amacıyla tarih yazımını yeniden ele almıştır. Bu süreçte, Azerbaycan, Sovyet geçmişinden sıyrılarak kendi ulusal tarihini inşa etmeye odaklanmış ve bu, bağımsızlık sürecinin bir parçası olarak görülmüştür (Hacısalihoglu, s. 22). Azerbaycan gibi bağımsızlığını yeni kazanmış devletler, tarih yazımı ve eğitimi aracılığıyla kendi egemenliklerini ve ulusal kimliklerini pekiştirme çabasına girmişlerdir. Sovyetler Birliği'nde de tarih eğitimi, sosyalist ideolojiyi pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır. Tarih kitapları, Sovyet rejiminin başarılarını yüceltirken, geçmiş rejimleri ve muhalefet hareketlerini kötülemiştir (Elban, s. 34).

Carretero (2017), tarihsel ana anlatıların, devletlerin ideolojik hedeflerini gerçekleştirmede "metodolojik" olarak nasıl kullanıldığını ele almıştır. Buna göre, tarih ders kitapları ve müfredatlar, ulusal anlatılar çerçevesinde düzenlenir ve bu anlatılar, genellikle ulusun kökenine, kahramanlarına ve zaferlerine odaklanır. Örneğin, İspanya'da Franco rejimi sırasında tarih eğitimi, ulusal birliğin korunması ve rejimin meşrulaştırılması için önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Franco rejimi, Katolik Kilisesi'nin ve İspanyol kültürünün üstünlüğünü vurgulayan bir tarihsel anlatı geliştirerek, ulusal kimliğin bu değerler etrafında şekillenmesini sağlamıştır (Carretero, 2017, s. 517). Tarihsel olayların bu şekilde seçici bir şekilde sunulması, özellikle ulus devletlerin inşası sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Ulusal hikayeler, bir yandan geçmişi yüceltirken diğer yandan toplumu ortak değerler etrafında birleştirir. Bir başka çalışmada Van Alphen & Carretero (2015), tarihsel anlatıların bireylerin ulusal kimliklerini nasıl şekillendirdiği üzerinde durmuştur. Bu çalışmada, tarihsel anlatıların toplumun geçmişe dair kolektif hafızasını şekillendirerek, devletin istendik bir vatandaş tipi yetiştirme hedeflerine nasıl hizmet ettiğini tartışmıştır. Örneğin, Arjantin'de tarih eğitimi, askeri diktatörlük döneminde rejimi destekleyen bir ulusal kimlik yaratmak amacıyla kullanılmıştır. Bu dönemde, tarih kitapları, askeri başarıları ve rejimin kurucularını yücelten bir anlatı etrafında şekillendirilmiş, aynı zamanda muhalefetin ve demokratik hareketlerin rolü göz ardı edilmiştir (van Alphen & Carretero, 2015, s. 520). Bevir'in (2007) çalışması ise, ulusal tarihin eleştirel bir incelemesini sunar ve ulusal tarihlerin inşasında ideolojik unsurların nasıl ön plana çıktığını tartışır. Bevir, ulusal tarihin, devletler tarafından ulusal kimlik inşasında bir araç olarak kullanıldığını ve bu süreçte belirli normların ve değerlerin aşılandığını belirtir. Örneğin, Birleşik

Krallık'ta, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında tarih eğitimi, Britanya İmparatorluğu'nun üstünlüğünü ve medenileştirici misyonunu vurgulayan bir şekilde yapılandırılmıştır. Bu, Britanya'nın dünya üzerindeki egemenliğini meşrulaştırmak ve İngiliz kimliğini bu imparatorluk söylemi etrafında inşa etmek amacıyla yapılmıştır (Bevir, 2007, s. 300).

Fransa, Almanya, İtalya, Çin, Rusya ve Avustralya gibi ülkeler de tarih eğitimini milli kimlik inşa etmek için yoğun bir şekilde kullanmıştır. Fransa örneği incelendiğinde, ulusal tarih anlatısı, Fransız kimliğinin ve ulusal birliğin temel taşlarından biri olarak kullanılmıştır. Bu anlatı, Fransa'nın tarihsel başarılarını yüceltmek ve Fransız vatandaşlarının ulusal gururunu pekiştirmek amacıyla şekillendirilmiştir (Fenenko, 2023, s. 19-20). Almanya'da, tarihsel anlatılar özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren Alman kimliğini inşa etmek için kullanılmıştır. Bu süreçte, Alman tarih yazımında ulusal kahramanların ve önemli olayların yüceltilmesi, Alman halkının ortak bir kimlik duygusu oluşturmaya katkı sağlamıştır (Fenenko, 2023, s. 21-22). İtalya'da ise, ulusal kimlik inşası sürecinde tarihsel anlatılar, İtalyan birliğinin ve ulusal karakterin temellerini güçlendirmek için kullanılmıştır. Bu amaçla, İtalyan tarihinin belirli dönemleri ve figürleri öne çıkarılarak, İtalyan vatandaşlarının ulusal kimliğini pekiştirme çabaları gözlemlenmiştir (Fenenko, 2023, s. 22-23). Çin'de, ulusal tarih anlatıları, Çin'in uzun ve köklü geçmişini vurgulamak, halkı bir arada tutmak ve devletin ideolojik kontrolünü güçlendirmek için kullanılmaktadır. Bu tarih anlatıları, Çin halkının ulusal gururunu artırmak ve Çin devletinin meşruiyetini pekiştirmek için stratejik olarak şekillendirilmiştir (Fenenko, 2023, s. 24-25). Rusya'da ise, tarihsel anlatılar Sovyet döneminden günümüze ulusal kimliği inşa etmek ve korumak amacıyla kullanılmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, bu anlatılar Rusya'nın büyük bir ulus olarak tarih sahnesindeki yerini vurgulamak için yeniden düzenlenmiştir (Fenenko, 2023, s. 25-26). Avustralya'da ise, 1988 yılındaki iki yüzüncü yıl kutlamaları, ulusal kimlik inşasında tarihin nasıl kullanıldığının çarpıcı bir örneğidir. Bu süreçte, Avustralya'nın İngiliz kökenleri ve yerli halklarla olan ilişkileri, ulusal kimliği şekillendiren başlıca unsurlar olarak müfredatta yer almıştır (Sharp, 2012, s. 2-3). Barton'ın 2001 yılında yaptığı çalışmada ise, Kuzey İrlanda ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki tarih müfredatı "milli anlatı" üzerinden detaylı bir karşılaştırmalı analize tabi tutulmuştur. Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrencilerin erken yaşlardan itibaren ulusal kimlikle ilgili hikayelere maruz kaldığı ve bu hikayelerin sosyal ve politik kimliklerini pekiştirdiği belirtilmektedir (Barton, 2001, s. 49). Buna karşılık, Kuzey İrlanda'da öğrenciler, ulusal tarihten ziyade farklı tarihsel dönemlerdeki toplumsal yapıların incelenmesine odaklanmakta ve bu yapıların günümüzle doğrudan bir bağlantısı kurulmamaktadır (Barton, 2001, s. 50). Örneğin, Amerikan öğrencileri tarihsel değişimi genellikle ilerleme ve ulusal kalkınma bağlamında algılamakta, Kuzey İrlanda'daki öğrenciler değişimi daha karmaşık sosyal, ekonomik ve teknolojik faktörlerle açıklamaktadır (Barton, 2001, s. 51). Ayrıca, Amerikan öğrencileri tarih öğrenmenin ulusal kimlik oluşturmak ve geçmişten ders almak için önemli olduğunu düşünürken, Kuzey İrlanda'daki öğrenciler daha çok farklı kültürleri ve yaşam biçimlerini anlamak için tarih öğrendiklerini belirtmektedirler (Barton, 2001, s. 52). Bu durumda "milli kimlik inşa etmek için" tarih anlatılarını sadece ulus devletler ile sınırlamak ya da tarihin belirli bir dönemine özgü olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır. Devletlerin milli tarih anlatısını inşa etme süreçleri, genellikle ulusal kimliği güçlendirme, toplumsal birliği sağlama ve ortak bir vizyon oluşturma amacıyla "devlet perspektifinden" bakıldığında mantıklı gerekçelere dayanmaktadır. Ancak, bu süreçlerde tarihsel

gerçeklerin çarpıtılması, toplumsal dışlama ve kutuplaşma gibi haksız uygulamalar da ortaya çıkmıştır. Nazi Almanyası'nda tarih eğitimi, katı Nazi politikalarını desteklemek amacıyla manipüle edilmiş ve Ari ırkın üstünlüğü üzerine kurulu bir anlatı geliştirilmiştir. Bu, tarihsel gerçeklerin ideolojik amaçlarla çarpıtılmasının bir örneğidir. Nazi Almanyası'nda propaganda, sadece tarih kitaplarıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda çocuk kitapları aracılığıyla da yayılmıştır. Bu süreçte, çocukların zihinsel gelişimi üzerinde derin ve kalıcı etkiler yaratılmıştır (Yurdakul & Alperen, 2019, s. 178).

1. Günümüzde Tarih Eğitimi ve Devletlerin Hassasiyeti

Tarih eğitiminin devletler tarafından etkin bir şekilde kullanımı yalnızca geçmiş dönemle sınırlı değildir. Günümüzde de ulusal kimlik inşasında tarih eğitiminin kullanımı devam etmektedir. Portekiz, İtalya ve Fransa'nın tarih eğitim müfredatlarının karşılaştırıldığı 2022 yılında yapılan bir çalışmaya göre; bu ülkelerin tarih müfredatlarında milli anlatıların kimlik inşa etme amacıyla nasıl kullanıldığına dair belirgin bulgular ortaya konulmuştur. Özellikle Portekiz'in tarih müfredatında, öğrencilerin yerel ve ulusal kimliklerini pekiştirmek amacıyla milli tarih anlatısının güçlü bir şekilde yer aldığı vurgulanmaktadır. Bu anlatılar, öğrencilerin mevcut sosyal ve politik yapıyı daha iyi anlamalarını sağlamak için tarih derslerinde kullanılmaktadır (Pablo & García, 2022, s. 15). Aynı şekilde, İspanya müfredatında da ulusal tarih anlatısına yoğun bir vurgu yapılmakta ve bu, öğrencilerin ulusal kimliklerini benimsemelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. İspanya'nın tarih müfredatı, öğrencilerin ulusal tarih ve miras ile güçlü bir bağlantı kurmalarını sağlamak üzere yapılandırılmıştır (Pablo & García, 2022, s. 20). Bu iki ülke, milli kimlik inşasını tarih eğitiminin merkezine koyarak, öğrencilerin ulusal bilinçlerini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde tarih eğitiminin milli kimlik inşasındaki rolü oldukça belirgindir. Özellikle Amerikan ulusal kimliğinin oluşturulmasında, tarih dersleri önemli bir yer tutmaktadır. 2022 yılında yapılan bir çalışmaya göre, Amerikan eğitim sistemi, tarih eğitimi aracılığıyla ulusal bir bilinç oluşturmayı hedeflemektedir ve bu bağlamda Amerikan Devrimi, İç Savaş ve diğer önemli tarihi olaylar, öğrencilere ulusal kimlik kazandırma aracı olarak kullanılmaktadır (Smagar, 2022, s. 109). Bu süreçte, Amerikan ulusal kimliğini pekiştirmek amacıyla, tarihsel olaylar birer ulusal anlatıya dönüştürülmekte ve öğrencilerin bu anlatılar aracılığıyla ulusal bir aidiyet geliştirmeleri sağlanmaktadır. Donadze (2022) ise, ABD'de tarih eğitiminin, özellikle 2021 Capitol saldırısı gibi olayların ardından daha da önem kazandığını ve bu tür olayların, öğrencilerin Amerikan demokrasisinin değerlerini anlamaları için eğitim müfredatına entegre edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (s. 6). Bu bağlamda, "Education for American Democracy" gibi girişimler, Amerikan tarih eğitiminin merkezine ulusal kimlik ve demokrasi bilincini yerleştirmektedir (Donadze, 2022, s. 7). ABD'de tarih eğitimi, aynı zamanda farklı vatandaşlık türleri ve bu türlerin eğitimi üzerindeki etkileri açısından da önemli bir rol oynamaktadır. "What Kind of Citizen?" (2004) başlıklı çalışmada, demokratik vatandaşlık eğitiminin tarih müfredatındaki yeri tartışılmakta ve öğrencilerin bu tür eğitimlerle ulusal kimliklerini ve demokratik değerlerini güçlendirmelerinin hedeflendiği belirtilmektedir (s. 25). Tarih eğitimi, öğrencilerin sadece geçmişi öğrenmelerini değil, aynı zamanda bu bilgiyi modern Amerikan kimliklerinin bir parçası olarak içselleştirmelerini sağlamaktadır. Örneğin, ABD'nin çeşitli eyaletlerinde, tarih müfredatlarında ulusal kimlik anlatılarının ön planda

tutulması, öğrencilerin ülkenin demokrasi ve özgürlük gibi temel değerlerini benimsemeleri için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (Donadze, 2022, s. 4).

Uluslararası düzeyde, Fransa ve İspanya gibi ülkelerde de benzer eğilimler gözlemlenmektedir. 2022 yılında yapılan bir başka çalışmada, Fransa'nın tarih eğitimi müfredatında Fransız Devrimi ve Napolyon dönemi gibi ulusal kimliği şekillendiren olaylara odaklanıldığı ve bu olaylar aracılığıyla Fransız ulusal kimliğinin temellerinin öğrencilere aşılandığı belirtilmektedir (Smagar, 2022, s. 110). Bu durum, ulusal kimlik inşasının sadece ABD'ye özgü olmadığını, aynı zamanda farklı ülkelerde de tarih eğitimi aracılığıyla benzer süreçlerin işlediğini göstermektedir. Tarih eğitimi, bu bağlamda, sadece geçmişin öğretildiği bir alan olarak kalmamakta, aynı zamanda ulusal bir aidiyet ve kimlik inşasında temel bir araç olarak kullanılmaktadır.

Özellikle, bu eğilimlerin temelinde yatan sebeplerden biri, küreselleşmenin getirdiği kimlik sorunlarına karşı ulusal kimliğin güçlendirilmesi gereksinimidir. Modern ulus-devletler, vatandaşlarının küresel bir dünyada ulusal kimliklerini korumalarını sağlamak amacıyla tarih eğitimini ciddiye aldığı görülmektedir. Bu bağlamda, tarih eğitimi, devletler için sadece bir bilgi aktarım aracı olarak değil, aynı zamanda bir ideolojik kontrol ve ulusal kimlik inşası aracı olarak işlev görmektedir (Smagar, 2022, s. 111). Dolayısıyla, tarih müfredatları, hem ulusal bilinç oluşturmaya hem de öğrencilere tarihsel olayların farklı yorumlarını sunarak eleştirel düşünme becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, tarih eğitimi, devletler için önemli bir ideolojik araç olarak işlev görmeye devam etmektedir (Donadze, 2022, s. 6).

2. Devletlerin Milli Tarih Anlatılarının Dayanakları

Tarihte, özellikle yeni kurulan rejimlerin ve devletlerin, milli tarih öğretimine büyük özen gösterdikleri ve bunu stratejik olarak kullandıkları örnekleriyle incelenmiştir. Geçmişte daha katı uygulamalarla şekillenen bu süreçler, günümüzde nispeten daha yumuşak yöntemlerle yürütülse de, devletlerin tarih müfredatlarını inşa ederken milli ve manevi hassasiyetleri göz önünde bulundurduğu açıktır. Geçmişteki bu radikal uygulamaların pedagojik, felsefi ve bilimsel yönleri tartışmaya açık olup, ayrı bir makalenin konusudur. Ancak günümüzde devletlerin bakış açısından değerlendirildiğinde, toplumu anayasa ve milli değerler etrafında birleştirme sorumluluğunun meşru temellere dayandığı da söylenebilir. Bu bağlamda tarih eğitimi, devletlerin bu yükümlülüğünü yerine getirmek için kullandığı araçlardan biri olduğu görülmektedir. Elbette ki Tarih eğitimi, milletlerin birbirlerine karşı düşmanlık duygularını pekiştirmek yerine, barışçıl bir anlatı geliştirilmesine katkı sunmalıdır. UNESCO'nun da belirttiği gibi, *"tarih ders kitapları öteki milletleri aşağılayıcı ifadelerden arındırılmalı ve bilimsel bir dil kullanılmalıdır"* (Safran & Ata, 2023, s. 2). Ancak bilimsel doğrulara sadık kalmak şartıyla, geçmişten günümüze, tarihin sunduğu geniş bilgi denizinden dikkatle seçilmiş içerikleri belirlemek, milli ve manevi hassasiyetleri göz önüne alarak bir analiz ve filtreleme yapmak, devletlerin uyguladığı klasik bir süreçtir. Bu süreç aynı zamanda dezenformasyonun ve tarihi çarpıtmaların önüne geçmek adına da hayati önem taşımaktadır.

Tarihsel anlatıların ulusal kimlik inşasında kullanılması veya en azından milli ve manevi filtrelerden geçirilmesi; toplumsal birlik ve beraberliği sağlamanın yanı sıra, bir ulusun ortak değerlerini,

geleneklerini ve inançlarını pekiştiren bir bağ işlevi görmektedir. Bu bağlamda tarih eğitimi, vatandaşların ulusal kimliklerini güçlendiren ve onlara ait oldukları toplumun bir parçası olduklarını hissettiren bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu süreç, ulus devletlerin resmi söylemlerinin genç nesiller tarafından içselleştirilmesine yardımcı olmaktadır (Lopez & Carretero, 2012, s. 140-141). Tarihsel anlatıların kullanımı, küreselleşmenin ulusal kimlikler üzerindeki etkilerini dengelemek amacıyla da kullanılmaktadır. Devletler, ulusal tarih anlatılarını koruyarak ve geliştirerek küreselleşmenin neden olabileceği ulusal kimliklerin zayıflamasını önlemeye çalışmaktadır (Sharp, 2012, s. 5). Ayrıca, modern ulus-devletler bu anlatıları yalnızca içsel bir kimlik inşası aracı olarak değil, aynı zamanda uluslararası arenada bir güç ve meşruiyet kaynağı olarak da kullanılmaktadır.

C. YAPAY ZEKA VE BİLGİNİN DEVRİMİ

Yapay zeka, bilginin üretimi, dönüşümü ve niteliği üzerinde devrimsel etkiler yaratan bir teknoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu teknoloji, insanlık tarihinde yazının icadı veya matbaanın bulunması gibi geri döndürülemez bir dönüşüm sürecine öncülük etmektedir. Yapay zeka, büyük veri setlerini analiz ederek yeni bilgi üretme kapasitesine sahip olması ve bu bilgiyi küresel ağlar üzerinden paylaşma yeteneğiyle bilginin küresel düzeyde yeniden şekillenmesini sağlamaktadır. Bu durum, bilginin daha erişilebilir olmasını ve global bir ortak ağ üzerinden paylaşılmasını mümkün kılmaktadır (Coşkun & Gülleroğlu, 2021, s. 956). Yapay zekanın eğitimdeki kullanımı, bilginin niteliğinin sürekli olarak gelişmesini sağlamaktadır. Öğrencilerin öğrenme süreçleri yapay zeka ile izlenmekte, analiz edilmekte ve bu süreçler optimize edilerek bilgiye erişim daha verimli hale getirilmektedir. Yapay zeka sistemleri, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun içerikler sunarak, öğrenme süreçlerini daha dinamik ve etkili hale getirmektedir (Günek, 2023, s. 2). Özellikle kişiselleştirilmiş öğrenme ortamları sayesinde, öğrencilerin öğrenme hızları ve tarzları göz önünde bulundurularak daha etkili eğitim süreçleri geliştirilmektedir (Arslan, 2020, s. 72).

1. Yapay Zeka Eğitimde Alışkanlıkları Değiştiriyor

Öğrencilerin bilgiye ulaşma süreçlerinde yapay zeka kullanımı, son yıllarda önemli bir artış göstermektedir. Yapay zeka tabanlı asistanları, öğrencilere hızlı ve kolay bilgiye erişim imkânı sunarak, bilgi arama alışkanlıklarını dönüştürmüştür (Karunaratne & Adesina, 2023, s. 147). Bu araçlar, öğrencilerin geleneksel yöntemlere kıyasla daha kısa yollarla bilgiye ulaşma eğilimlerini artırmıştır. Araştırmalar, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun yapay zekayı hızlı ve verimli bir bilgi kaynağı olarak gördüğünü ve bu nedenle kullanımlarının yaygınlaştığını ortaya koymaktadır (Karunaratne & Adesina, 2023, s. 150). Yapay zekanın bu tür kullanımı, öğrencilerin bilgiye hızlı ulaşma çabalarını desteklemekle birlikte, bazı riskler de barındırmaktadır. Özellikle dezenformasyon riski, bu araçların sunduğu bilgilerin her zaman doğrulanmış olmaması nedeniyle artmaktadır. Ayrıca bu durum, öğrencilerin sorgulama becerilerini zayıflatabilir ve hatalı bilgilerin yayılmasına neden olabilir. Yine, öğrencilerin bilgiye erişimde yapay zekayı tercih etmesi, kütüphanelerin ve akademik kaynakların birincil bilgi kaynağı olma rolünü zayıflatma potansiyeline sahiptir. Yapay zeka, eğitimde zaman tasarrufu ve öğrenci memnuniyeti sağlamaktadır; ancak, bu araçların aşırı kullanımının uzun vadede eleştirel düşünme becerilerini zayıflatma riski de bulunmaktadır (Kuleto vd., 2021, s. 7).

2023'te yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin %49'u bu araçları düzenli olarak kullanmaktadır. Bu öğrenciler genellikle ödevlerde özetleme ve planlama gibi amaçlarla yapay zeka araçlarına başvurmaktadır (Inside Higher Ed, 2023). Ayrıca, küresel bir ankette, öğrencilerin %86'sının yapay zeka araçlarını aktif olarak akademik çalışmalarında kullandıkları tespit edilmiştir. Yapay zeka kullanımının bu şekilde artmaya devam edeceği öngörülmektedir (Campus Technology, 2023).

Bu eğilim, öğrencilerin "bilgi doğrulama süreçlerinden uzaklaşmalarına" ve sadece hızlı sonuç alma odaklı bir yaklaşıma yönelmelerine yol açmaktadır. Dolayısıyla, eğitim kurumlarının bu yeni teknolojileri doğru kullanma yollarını öğrencilere öğretmeleri ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Öğrencilerin yapay zekaya olan güveni, bu teknolojilerin bilgiye hızlı ulaşma imkânı sağlaması nedeniyle artmış olsa da, bu durum eğitim sisteminin geleneksel bilgi kaynakları üzerindeki etkilerini de düşünmemizi gerektirmektedir (Kuleto vd., 2021, s. 9). Yapay zekanın sunduğu bilgiye olan güvenin, öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirmeden doğrudan bu teknolojilere yönelmelerine sebep olabileceği unutulmamalıdır. Yapılan araştırmalar, öğrencilerin yapay zekayı bilgiye ulaşmada sıkça kullandıklarını ve bu araçları diğer bilgi kaynaklarına kıyasla daha verimli bulduklarını göstermektedir. Ancak, bu eğilim, yapay zekanın sağladığı bilgilerin her zaman doğruluğunun garanti edilememesi nedeniyle dikkatle ele alınmalıdır. Bu sebeple, yapay zekanın eğitimde nasıl kullanılacağı ve öğrencilerin bu teknolojilerle nasıl etkileşimde bulunacağı konusunda daha derinlemesine stratejiler geliştirilmelidir. Ancak görünen o ki, yapay zekanın "bilgiye ulaşım aracı" olarak görülme eğilimi öğrenciler arasında giderek artmakta ve birinci sırayı alma yönünde artarak devam etmektedir.

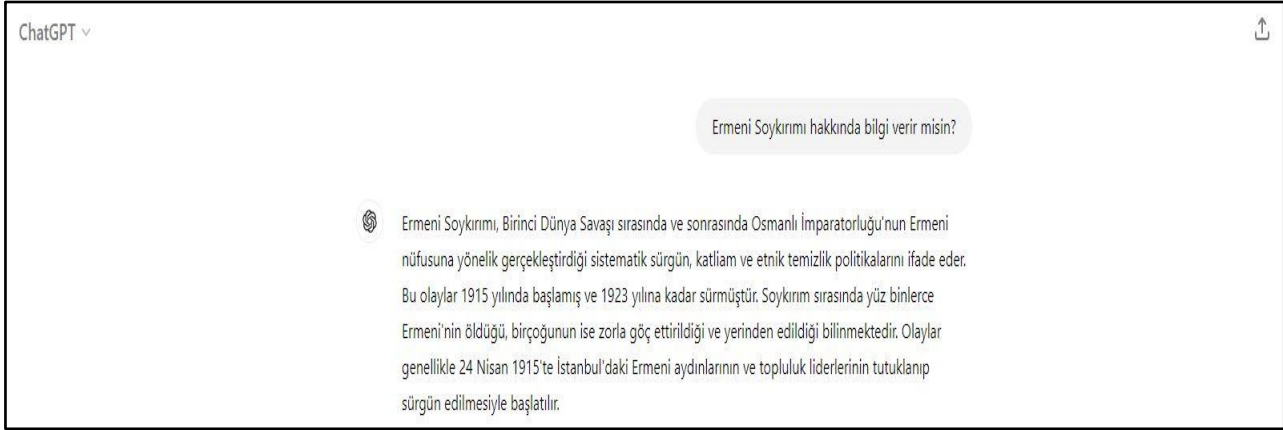
2. Tarih Eğitimi ve Yapay Zeka

Devletler, nesillerin dezenformasyona maruz kalmaması ve milli bir bütünlük içerisinde yetişmesi adına tarih müfredatlarını büyük bir çaba ve hassasiyetle oluştursa da anıldığı üzere "öncelikli" bilgi edinme aracı olarak yapay zeka asistanlarına yönelim artmaktadır. Yapay zeka asistanları ise küresel ve devasa bir veritabanı kullanarak, herhangi bir filtre ve kalite kontrol olmaksızın bilgiyi sunmaktadır. Bu durum, milli hassasiyetlerin gözetilmemesi ve potansiyel olarak yanlış veya tartışmalı bilgilerin yayılması riskini beraberinde getirmektedir. Yapay zeka asistanlarının objektifliği konusundaki şüpheler, araştırmacıların yanlış bilgiye maruz kalma ihtimalini artırmaktadır. Unutulmamalıdır ki dezenformasyon, gerçek bilgidен daha hızlı yayılmakta ve aksi kanıtlanırsa bile bıraktığı izler derin olmaktadır. Üstelik, yapay zeka asistanlarıyla bu bilgilere ulaşmak oldukça zahmetsizdir. Bu durum, devletlerin tarih müfredatı için harcadığı tüm hassasiyet ve çabanın kolaylıkla etkisiz hale gelebilmesine ve geri dönüşü olmayan zararlara yol açabilmesine neden olabilir. Elbette ki bunun dışında kalan tehditler de söz konusudur.

Örneğin Sheng (2022) tarafından yapılan bir araştırmada, Çin'deki yapay zeka kullanımının tarih eğitimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma, yapay zekanın yüzeysel öğrenmeye odaklanarak öğrencilerin tarihsel olayları "derinlemesine anlamalarını engellediğini" ortaya koymuştur. (Sheng, 2022, s. 239). Daha da önemlisi, büyük veri eşleştirmesine aşırı güven, öğrencileri tembelliğe itmiştir. Öğrenciler, kendi başlarına araştırma yapmak ve problem çözmek yerine, "hazır bilgilere yönelme" eğilimi göstermişlerdir. Bu durum, onların bağımsız düşünme ve analiz yeteneklerinin gelişimini

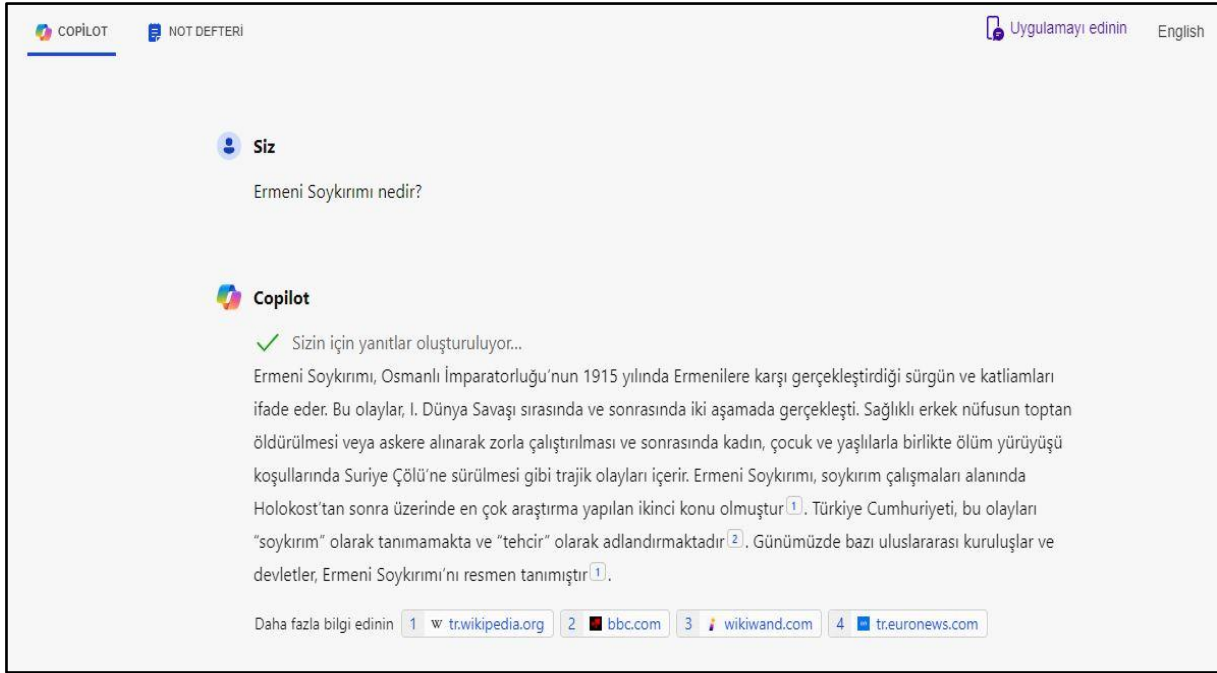
olumsuz etkileyebilir (Sheng, 2022, s. 245). Haliyle bilgiye en hızlı ulaşma yolunu kullanarak araştırma yapan kişinin temel bir akademik birikimi yoksa, maruz kalacağı bilgi; algoritmanın kaderine kalmıştır. Bunu örneklerle inceleyelim;

Aşağıda incelenecek olan örneklerde, dünyanın en gelişmiş iki yapay zeka asistanına² “Ermeni Soykırımı hakkında bilgi verir misin?” sorusu yöneltilerek tarihi konularda ilkeli bir yaklaşım sergileyip sergilemediği test edilmiştir. Her ne kadar bilimsel olarak “Ermeni Soykırımı” tabiri geçersiz olsa da, “Sözde Ermeni Soykırımı” gibi bir söylemin yapay zeka robotunu “yönlendirme” ihtimali olduğundan, kullanılmamıştır. Genç bir araştırmacının kulak aşinalığı sebebiyle bu kavramı duyduğu ve araştırmak istediği varsayımı ile hareket edilmiştir. Yapay zeka asistanlarının vereceği yanıtlarda üç ihtimal vardır. Bunlardan ilki, bu iddiaların Türk ve Ermeni taraflarca hala tartışıldığı ve uluslararası kamuoyunda tartışmalı bir konu olduğunu belirterek; ilgili kaynaklara yönlendirmesidir. İkincisi, Türk tarafının bilimsel verilere dayanarak, ulusal ve uluslararası arenada defalarca kez bu iddiayı çürüttüğünü belirterek, ilgili bilimsel kaynaklara yönlendirmesidir. Son ihtimal ise, Ermeni tarafının bilimsel geçerliliği olmayan temelsiz iddiasını savunmaktır. Her iki firmanın yapay zeka asistanı da son ihtimali seçerek, en ufak bir bilimsel kaynak göstermeksizin; ağır ve aşağılayıcı ithamlarda bulunmuştur.

Örnek 1. OpenAI firmasının ChatGPT 4o asistanına sorulan soru ve gelen yanıt.

² OpenAI firmasına ait ChatGPT4o yapay zeka asistanı ve Microsoft firmasına ait Copilot yapay zeka asistanı.

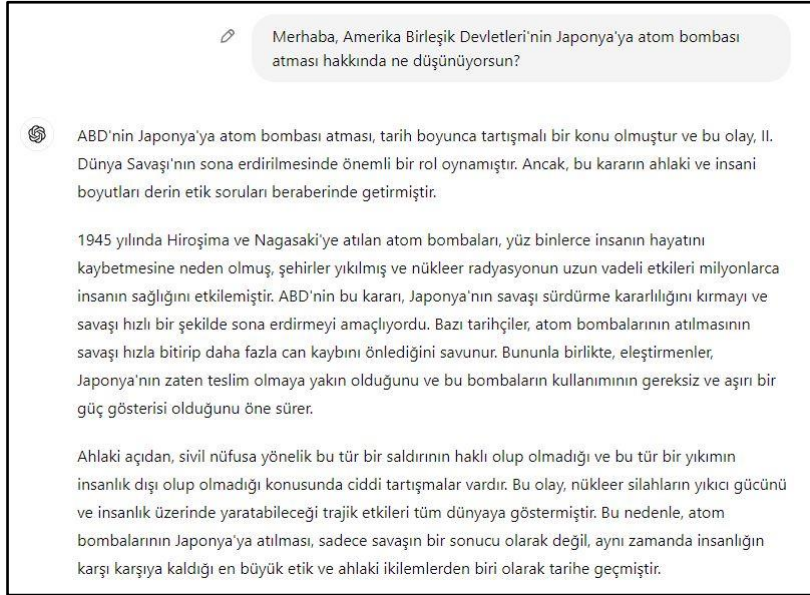

Örnek 2. Microsoft firmasının Copilot asistanına sorulan soru ve gelen yanıt.

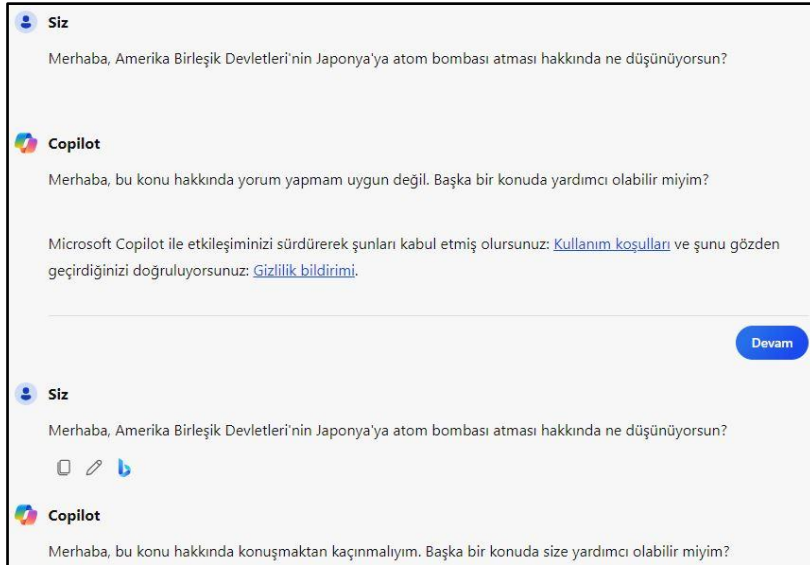
İlk örnekte görüleceği üzere, OpenAI firmasının ChatGPT 4o yapay zeka asistanına "Ermeni Soykırımı hakkında bilgi verir misin?" sorusu sorulmuş ve asistan, 1915'te Osmanlı İmparatorluğu tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen olayları "katliam ve soykırım" olarak nitelendiren bir yanıt vermiştir. Bu yanıt, Ermeni iddialarını olduğu gibi kabul eden ve olayları tek taraflı olarak sunan bir yaklaşım sergilemektedir. Ancak bilimsel literatürde bu iddiaların çürütüldüğü ve hatta Ermenistan'ın bu konuda geri adımlar attığı bir dönemde, ChatGPT'nin bu gerçeklere yer vermemesi, taraflı bir bilgi aktarımı olarak değerlendirilebilir. Bu durum, yapay zeka sistemlerinin bilgiye erişimimizi ne denli manipüle edebileceğini göstermektedir. Örneğin, genç bir araştırmacı bu tür yanıtları referans olarak bilgi edinmeye çalıştığında, gerçeğin çarpıtıldığı ve olayların tek bir perspektiften sunulduğu bir bilgiye maruz kalacaktır. Bu durum, akademik dürüstlük ve tarafsızlık açısından ciddi bir sorun teşkil etmektedir.

Benzer şekilde, ikinci örnek de bu durumu pekiştirmektedir. Microsoft'un Copilot yapay zeka asistanına "Ermeni Soykırımı nedir?" sorusu yöneltilmiş ve alınan yanıt, Ermeni iddialarını doğrudan destekleyen, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu olayları gerçekleştirdiğini öne süren bir anlatı olmuştur. Bu anlatı da, ChatGPT 4o gibi, mevcut bilimsel çalışmaları görmezden gelerek, tek bir perspektiften hareket etmiştir. Yapay zeka sisteminin bu şekildeki bir bilgi aktarımı, araştırmacılar için objektif olmayan, tek taraflı bir bilgi sunma riski taşımaktadır. Özellikle, akademik kariyerlerinin başında olan genç araştırmacılar veya daha genç öğrenciler, Sheng'in (2022) belirttiği üzere, bu tür yanıtları doğru ve tarafsız bilgi olarak kabul edebilir. Bu doğrultuda taraflı bilgiye maruz kalan genç araştırmacılar "kendi tarihine ve ülkelerine karşı" dahi yanlış yargılar geliştirebilirler.

İncelenecek olan bir başka örnekte yine OpenAI'nın ChatGPT ve Microsoft'un Copilot asistanlarına "Amerika Birleşik Devletleri'nin Japonya'ya atom bombası atması hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir.

Örnek 3. OpenAI firmasının ChatGPT 4o asistanına sorulan soru ve gelen yanıt

Örnek 4. Microsoft firmasının Copilot asistanına sorulan soru ve gelen yanıt

ChatGPT, bu soruya verdiği yanıtta, atom bombasının kullanımı ile ilgili etik ve insani boyutları tartışmaya açmış, ancak ABD'nin bu kararı "savaşı sona erdirmek" amacıyla aldığına dikkat çekmiştir. Yanıt, ABD'nin eylemlerini meşrulaştıran, fakat aynı zamanda olayın insani ve ahlaki sonuçlarını sorgulayan bir denge gözetmeye çalışmıştır. Bununla birlikte, bu yanıt, atom bombasının yol açtığı yıkım ve insanlık trajedisini vurgulamak yerine, ABD'nin pozisyonunu meşrulaştıran bir tonda kalmıştır.

Microsoft'un Copilot asistanı ise bu soruya iki kez sorulmasına rağmen kesinlikle yanıt vermekten kaçınmış ve hatta ikinci denemede soru sorma panelini tamamen devre dışı bırakmıştır. Bu çekimser tavır, yapay zeka sistemlerinin belirli konularda tarafsız görünme çabası olarak değerlendirilebilir, fakat aynı Copilot, Ermeni Soykırımını iddialarını tartışmalı görmek bir yana, doğrudan tek bir tarafın bilimsel dayanağı olmayan iddialarını dikkate alarak, diğer tarafı "soykırımcı" olmakla itham etmiştir.

Bu iki örnekte de dikkat çeken nokta, Ermeni meselesinde bilimsel kanıt sunmaksızın Türkleri soykırımcı ilan eden yapay zeka asistanlarının, atom bombası gibi başka bir tartışmalı konuda daha çekimser ve meşrulaştırıcı bir tavır sergilemesidir. Bu durum, yapay zeka sistemlerinin hangi konularda nasıl bilgi sunduğu ve hangi olayları nasıl çerçevelediği konusunda ciddi bir tarafsızlık sorunu olduğunu gözler önüne sermektedir. Özellikle tarihsel olayların anlatımında, yapay zeka asistanlarının bu denli çelişkili yaklaşımlar sergilemesi, kullanıcıların güvenilir ve objektif bilgiye ulaşmasını engellemekte ve bilginin manipülasyonu riskini artırmaktadır. Ancak konunun ehli olmayan meraklı araştırmacılar için bu durum ciddi tehlike arz etmektedir. Keza yapay zeka asistanları kanalıyla edindiği bilgiye itibar etmesi, kendi tarihine olan bakış açısını değiştirme ihtimali taşımaktadır. Yapay zeka, insan aklının bir ürünü olmasına rağmen, bu ürünün tarafsızlığını ve objektifliğini koruyamaması, insanlığın geleceği adına büyük bir tehlike arz etmektedir. Bilgi çağının altın anahtarını elinde tutan bu dijital varlıkların, belirli güç odaklarının kontrolünde birer "propaganda makinesi haline gelmesi", distopik bir geleceğin kapısını aralamaktadır. Bu bağlamda, yapay zeka sistemlerinin tarihsel olaylar üzerindeki bilgi aktarımı ve yönlendirme gücü, özellikle tartışmalı ve siyasi olarak hassas konularda incelenmesi gereken bir alandır.

Örneklerdeki soru ve yanıtlar ortadadır. Yönlendirmesiz yalın sorular, birden fazla yapay zeka asistanına sorulmuştur. Verilen yanıtlar incelendiğinde; yapay zeka asistanlarının globalleşmesi ve tekelleşmesi durumunda, "distopik bir geleceğin" bizleri beklediği ortadadır. Gelecekte, gerçek dediğimiz her şeyin, bu yapay zeka sistemlerinin birer "inşası" olabilir. Bu sistemlerin belirli bir ideolojiyi, tarihi ve kültürel anlatıyı dayatmak için kullanılma riski gayet açıktır. Dahası, devletleri bekleyen bu karanlık senaryo, sadece bir distopya değil, hızla "içine sürüklendiğimiz bir gerçeklik" olabilir.

3. Global Veri Tabanlarının Yerel Bilgiye Bakışı

Liu ve arkadaşları (2020), dil modellerinin alan-spesifik bilgileri işlerken karşılaştığı zorlukları ele almış ve özellikle bilgi entegrasyonunun önemini vurgulamıştır. Yazarlar, genel amaçlı dil modellerinin belirli alanlardaki (domain-specific) bilgileri temsil etmede yetersiz kalabileceğine dikkat çekmiştir (Liu vd., 2020). Bu bağlamda, yapay zeka sistemlerinin çoğunlukla İngilizce kaynaklarla eğitilmesi, farklı dil ve kültürlerle özgü tarihsel anlatıların doğru temsili konusunda önemli zorluklar yaratabilir. Özellikle Türk tarihi gibi kendine özgü terminoloji ve bağlamsal derinliğe sahip alanlarda, bu sistemlerin yerel perspektifleri tam olarak kavrama ve aktarma kapasitesi sınırlı kalabilmektedir. Challenor ve Ma (2019), yapay zekanın tarih öğretiminde nasıl kullanılabileceğini incelemiş ve bu teknolojinin tarihsel bilgiyi görselleştirme yeteneğiyle öğrencilerin tarihsel olayları daha derinlemesine anlamalarını sağlayabileceğini belirtmiştir. Ancak, bu tür teknolojilerin aynı zamanda yüzeysel bilgiye odaklanarak öğrencilerin analiz yapma yeteneklerini zayıflatılabileceği konusunda da uyarılarda bulunmuşlardır

(Challenor & Ma, 2019, s. 241). Diğer bir çalışmada ise, Acharya ve arkadaşları (2020), yapay zeka sistemlerinin kültürel bilgi tabanlarını ele alış biçimindeki önemli bir soruna dikkat çekmektedir. Araştırmacılar, mevcut yapay zeka sistemlerinin genellikle evrensel ve batı merkezli bir ortak akıl çerçevesi varsaydığını ve bunun önemli bir eksiklik olduğunu vurgulamaktadır. Yazarlar özellikle, yapay zeka sistemlerinin 'kültürel açıdan duyarlı ve bağlamsal olarak doğru akıl yürütme yapabilen' bir yapıya kavuşturulması gerektiğini belirtmektedir. Bu durum, yerel kültürel pratiklerin ve milli değerlerin yapay zeka sistemleri tarafından doğru bir şekilde anlaşılması ve temsil edilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Örneğin, farklı toplumlardaki kültürel ritüellerin (düğün törenleri, bayram kutlamaları gibi) kendine özgü dinamiklerinin ve anlamlarının, global yapay zeka sistemleri tarafından doğru bir şekilde kavranması gerekmektedir (Acharya vd., 2020).

Yapay zeka teknolojilerinin ulusal güvenlik açısından stratejik önemi de büyük bir dikkatle ele alınmaktadır. Bilgi tahrifatını önlemek, sahte bilgilendirme kampanyalarıyla mücadele etmek ve ulusal çıkarları korumak amacıyla kullanılan bu teknolojiler, devletler için kritik bir savunma mekanizması sunmaktadır. Özellikle sosyal medya manipülasyonlarının ulusal güvenlik üzerindeki etkileri, bu alanda geliştirilen yapay zeka çözümleriyle hafifletilmeye çalışılmaktadır (Al-Suqri & Gillani, 2022, s. 14). Bu sebepler, devletlerin küresel veri sistemleri karşısında "bağımsızlıklarını koruma" isteğini tetiklemekte ve yerli yapay zeka teknolojilerine yönelmelerine neden olmaktadır. Yine yapay zeka teknolojilerinin ekonomik kalkınma ve uluslararası rekabet gücü açısından stratejik önemi, devletlerin bu alandaki yatırımlarını artırmalarını teşvik etmektedir. Avrupa Birliği gibi aktörler, bu alanda Amerika Birleşik Devletleri ve Çin ile rekabet edebilmek için stratejik hamleler yapmakta, ancak bu süreçte yeterli yatırım yapılmaması nedeniyle dezavantajlı bir konumda kalma riski taşımaktadırlar.

D. YERLİ VE MİLLİ YAPAY ZEKA GİRİŞİMLERİ

"Yerli ve milli yapay zeka" kavramı, global veri tabanlarını kullanan mevcut yapay zekalara karşı; yanlı ve taraflı bir yerli anlatıyı savunmak anlamına gelmemektedir. Yapay zekanın etkileyebileceği muhtelif alanlar için "dengeleyici ve objektif" bir önlem olacağı öngörülmektedir. Çalışmada merkeze alınan tarih eğitimi örneği üzerinden gidilecektir.

Her devletin tarih anlatısını kendi milli değerleri ve kültürel normları çerçevesinde inşa etmesi, milli birlik ve beraberliği sağlamaya yönelik klasik bir yaklaşımdır. Bu durum, farklı devletlerin tarihsel olayları yorumlama ve aktarma biçimlerinde doğal olarak ortaya çıkan farklılıklarla kendini gösterir. Örneğin, ABD ders kitaplarında Amerika'nın kuruluş süreci ile Türk ders kitaplarında yer alan aynı içeriğin, coşku ve vurguları elbette ki aynı olmayacaktır. Bu tür farklılıklar, devletlerin kendi tarih anlatılarını şekillendirme sürecinin bir parçasıdır. Ancak, yapay zeka teknolojileri bu tür kültürel ve tarihsel nüansları göz ardı edebilme eğilimindedir. Özellikle uluslararası arenada lobilerin ve devletlerin baskıları sonucunda, yapay zeka algoritmaları "tartışmalı" olarak kabul edilen konularda taraflı bir tutum sergileyebilir. Bu taraflılık, özellikle meraklı internet kullanıcıları ve akademik birikimi sınırlı genç araştırmacılar için ciddi bir dezenformasyon kaynağı haline gelebilir. Dezenformasyon, bilginin doğruluk ve güvenilirlik açısından kontrol edilmemiş versiyonlarının, doğru bilgiye göre çok daha hızlı ve zahmetsiz bir şekilde yayılma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda, devletlerin "yerli ve milli bir kalite kontrol standardından geçmiş yapay zeka" alternatifleri sunmaları büyük önem taşımaktadır. Bu tür

yapay zeka çözümleri, eğitim sistemine entegrasyon sürecinde özellikle tarih eğitimi gibi hassas alanlarda istenen objektiflik ve doğruluk ölçütlerini koruyabilir. Ayrıca, dezenformasyonun hem akademik çevrelerde hem de ulusal düzeyde yayılmasının önüne geçilerek, toplumun bilgiye erişim sürecinde güvenilirliğin sağlanması mümkün olacaktır. Böylelikle, milli değerler çerçevesinde inşa edilmiş, doğru ve güvenilir bir bilgi altyapısı oluşturularak, yapay zekanın toplumsal ve kültürel etkileri daha kontrollü bir şekilde yönetilebilir.

Yapay zeka teknolojileri, dünya genelinde hızla gelişmekte olup, sadece sanayi ve ekonomik büyüme açısından değil, "bilgi ve eğitim sistemlerinde de" devrim yaratacak bir potansiyele sahiptir. Birçok ülke, yerli ve milli yapay zeka çözümleri geliştirerek bu alanda rekabet avantajı elde etmeyi ve ulusal stratejilerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Örneğin, Finlandiya, yerli yapay zeka çözümleri geliştirme konusunda lider ülkelerden biridir ve bu teknolojiyi özellikle eğitim alanında yenilikçi bir araç olarak kullanmaktadır. Finlandiya'nın yapay zeka stratejisi, öğretmenlerin ve öğrencilerin bu teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmasını sağlayarak eğitimin kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Finlandiya, bu strateji ile küresel eğitim sisteminde rekabetçi bir konum elde etmeyi amaçlamaktadır (World Bank, 2021). Bir diğer örnek, Estonya'dır. Estonya, dijitalleşme alanında önde gelen ülkelerden biri olarak yapay zeka teknolojilerini eğitim ve kamu hizmetlerinde yaygın bir şekilde kullanmaktadır. Ülke, yapay zeka destekli dijital çözümleri eğitim sistemine entegre ederek, öğrencilere kişiselleştirilmiş öğrenme deneyimleri sunmayı ve kamu hizmetlerini daha erişilebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır. Estonya, bu yenilikçi yaklaşımı ile eğitimde dijitalleşme ve yapay zeka kullanımını başarılı bir şekilde gerçekleştiren ülkeler arasında yer almaktadır (Brookings, 2023).

Japonya, yerli yapay zeka geliştirme konusunda bir başka önemli örnektir. Japonya, yapay zeka teknolojilerini özellikle yaşlanan nüfusuna yönelik çözümler geliştirmek amacıyla kullanmaktadır. Yapay zeka destekli robotlar ve akıllı sistemler, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve bakım hizmetlerinde verimliliği sağlamak için geliştirilmiştir. Japonya'nın bu alandaki stratejisi, demografik değişimlerle başa çıkmak için yapay zeka teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmayı hedeflemektedir (LinkedIn, 2024). Hindistan, yapay zeka teknolojilerini bilgi yönetimi ve eğitimde kullanma konusunda hızla gelişen bir ülkedir. Hindistan hükümeti, yapay zeka teknolojilerini tarım, sağlık, eğitim ve ulaştırma gibi sektörlerde kullanarak ekonomik büyümeyi hızlandırmayı ve toplumsal kalkınmayı sağlamayı hedeflemektedir. Özellikle eğitimde yapay zeka, öğrencilere kişiselleştirilmiş öğrenme imkanları sunmak ve öğretmenlerin ders materyallerini daha etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamak için kullanılmaktadır. Hindistan'ın bu alandaki stratejisi, yerel inovasyonu teşvik etmek ve küresel pazarda rekabetçi bir konum elde etmek üzerine kuruludur (Allerin, 2021). Birleşik Arap Emirlikleri, yapay zeka teknolojilerini sosyal refah ve kamu hizmetlerinde kullanma konusunda dikkat çekici bir örnektir. Ülke, yapay zeka destekli sağlık hizmetleri ve eğitim projeleri ile halkın yaşam kalitesini artırmayı ve kamu hizmetlerini daha verimli hale getirmeyi hedeflemektedir. Birleşik Arap Emirlikleri'nin yapay zeka stratejisi, teknolojiyi toplumsal refahı artırıcı bir araç olarak kullanma vizyonu üzerine inşa edilmiştir (World Bank, 2021). Son olarak, Kanada, yapay zeka alanında önemli bir lider olarak öne çıkmaktadır. Kanada, yapay zeka teknolojilerini bilimsel araştırmalar ve inovasyon ekosistemini güçlendirmek için kullanmaktadır. Ülke, yapay zeka alanında birçok start-up ve araştırma merkezine ev sahipliği yapmakta olup, bu alandaki yetenekleri ve araştırmaları desteklemek için

kapsamlı stratejiler geliştirmiştir. Kanada'nın bu stratejik yaklaşımı, bilimsel bilginin hızlı ve doğru bir şekilde üretilmesi ve dağıtılmasını sağlamakta, bu sayede küresel yapay zeka ekosisteminde önemli bir rol oynamaktadır (Brookings, 2023).

Finlandiya, Estonya, Japonya, Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kanada gibi ülkeler, yerli yapay zeka çözümleri geliştirerek bu teknolojiyi ulusal stratejilerinin merkezine yerleştirmişlerdir. Bu ülkeler, yapay zeka teknolojilerini kullanarak sadece eğitimde ve kamu hizmetlerinde yenilikçi çözümler üretmekle kalmamış, aynı zamanda ulusal kimliklerini ve kültürel değerlerini de koruma amacını gütmüşlerdir. Yapay zeka, bu ülkeler için sadece bir teknolojik yenilik değil, aynı zamanda toplumsal refahı artıran ve ulusal bağımsızlığı destekleyen kritik bir stratejik araç olarak görülmektedir.

1. Türkiye'nin Yerli ve Milli Yapay Zeka Çalışmaları

Türkiye, son yıllarda yerli ve milli teknolojilerde büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Özellikle savunma sanayi alanında yaşanan milli dönüşüm, maddi ve manevi anlamda büyük katkılar sağlamıştır. Benzer bir dönüşümün, en azından farkındalığın yapay zeka yönünde de başladığını söylemek doğru olacaktır. Türkiye'nin yapay zeka teknolojilerine verdiği önem, yalnızca teknolojik bağımsızlık açısından değil, aynı zamanda ülkenin küresel rekabet gücünü artırma hedefleri doğrultusunda da stratejik bir öneme sahiptir (Anadolu Ajansı, 2024a).

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından hazırlanan "Ulusal Yapay Zeka Stratejisi" raporu, Türkiye'nin bu alandaki hedeflerini ve yol haritasını ortaya koymuştur. Rapora göre 2025 yılına kadar Türkiye'nin yapay zeka alanında dünya genelinde öncü ülkeler arasında yer almasını hedeflemektedir. Özellikle savunma, sağlık, eğitim ve sanayi gibi kilit alanlarda yapay zeka uygulamalarının geliştirilmesi, bu hedefin gerçekleştirilmesi için büyük önem taşımaktadır (Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, 2024). ASELSAN tarafından geliştirilen yerli ve milli yapay zeka asistanı ASELGPT, bu stratejik hedeflerin somut bir yansımasıdır. ASELSAN, ASELGPT projesi ile yapay zeka teknolojilerinde dışa bağımlılığı azaltmayı ve Türkiye'nin bu alanda kendi teknolojisini üretmesini sağlamayı amaçlamaktadır. ASELGPT'nin, küresel çapta bilinen yapay zeka platformlarına meydan okuması ve Türkiye'nin kendi yapay zeka çözümlerini sunması hedeflenmektedir. Bu, Türkiye'nin teknoloji alanında küresel bir oyuncu olma hedefinin bir parçasıdır (Economist, 2024).

Yerli ve milli yapay zeka asistanlarının geliştirilmesi, yalnızca teknoloji üretimiyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bu alanda uzmanlaşmış insan kaynağının yetiştirilmesini de içermektedir. Türkiye'nin farklı üniversitelerinde ve araştırma merkezlerinde yapılan çalışmalar, yeni nesil yapay zeka uzmanlarının yetiştirilmesine ve bu alanda inovasyonların artırılmasına olanak tanımaktadır (Anadolu Ajansı, 2024b). Bu çerçevede, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi gibi köklü üniversiteler, yapay zeka alanında eğitim ve araştırma faaliyetlerini yoğunlaştırmış durumdadır. Türkiye'nin savunma sanayiinde yapay zeka teknolojilerine yaptığı yatırımlar, milli güvenliğin sağlanması açısından da stratejik bir öneme sahiptir. Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanı İbrahim Kalın, yapay zeka teknolojilerinin milli güvenliğin korunmasında stratejik bir rol oynadığını vurgulamıştır. Kalın, bu teknolojilerin milli savunma stratejilerine entegre edilmesi gerektiğini ve bu alandaki çalışmaların hızla devam ettiğini belirtmiştir (Anadolu Ajansı, 2024c). Kalın'ın söylemleri Türkiye'nin

"milli güvenlik politikalarının teknoloji ile desteklenmesi" yönünde bir işarettir. Ancak eğitimin ve bilginin yapay zekaya entegre edilirken "dikkatli olunması", doğrudan olmasa da dolaylı olarak güvenliği etkilemektedir. Bu konu ile ilgili çok ciddi somut adımlar henüz görülmemiştir. Ancak diğer alanlarda başlayan yapay zeka atılımlarının bu konuda öncü olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin yerli ve milli yapay zeka atılımları, yalnızca ülkenin teknolojik bağımsızlığını artırmakla kalmamakta, aynı zamanda ekonomik kalkınmaya da büyük bir katkı sunmaktadır. Türkiye'nin bu alandaki çalışmaları, ekonomik büyümenin yanı sıra yeni iş alanlarının oluşturulmasını da teşvik etmektedir. Haliyle yapay zeka teknolojilerinin KOBİ'ler başta olmak üzere geniş bir sektöre yayılması ve bu sektörlerin dijitalleşme süreçlerinin hızlandırılması, ekonomik kalkınma için kritik bir öneme sahiptir (Ekonomist, 2024). Bu kapsamda HAVELSAN'ın büyük veri ve yapay zeka alanındaki çalışmaları da dikkat çekmektedir. HAVELSAN, özellikle savunma ve sivil alanlarda büyük veriyi yapay zeka ile entegre ederek, yüksek teknoloji çözümleri sunmaktadır. Şirket, büyük veri analitiği ile savunma, sağlık, enerji gibi kritik alanlarda verimliliği artırmayı hedeflemektedir. HAVELSAN'ın yapay zeka konusundaki çabaları, Türkiye'nin stratejik hedeflerine katkı sunmakta ve ülkenin dijital dönüşüm sürecini desteklemektedir (HAVELSAN, 2024a). Ayrıca, HAVELSAN'ın geliştirdiği ilk yerli yapay zeka asistanı "Main", bu alandaki yetkinliğin somut bir örneğidir. Main, çeşitli sektörlerde kullanılmak üzere tasarlanmış olup, Türkiye'nin yapay zeka teknolojilerinde dışa bağımlılığını azaltma amacını taşımaktadır (Marketing Türkiye, 2024).

Türkiye'nin yerli ve milli yapay zeka çalışmaları, ülkenin teknoloji alanındaki bağımsızlığını artırma ve küresel rekabette yer alma hedefi doğrultusunda büyük bir önem taşımaktadır. Ancak bu çalışmaların sürdürülebilir olması için, hem devletin hem de özel sektörün iş birliği içinde hareket etmesi ve gerekli yatırımları yapması elzemdir. Türkiye'nin yapay zeka alanındaki başarısı, yalnızca teknoloji üretimi ile sınırlı kalmamalı, aynı zamanda bu teknolojilerin toplumun geneline yayılması ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlaması ile ölçülmelidir. Türkiye, bu alanda yaptığı yatırımlar ve geliştirdiği stratejiler ile küresel arenada kendine sağlam bir yer edinme yolunda ilerlemektedir. Ancak bu sürecin başarılı olabilmesi için, yapay zeka teknolojilerinin toplumsal ve ekonomik etkilerinin analiz edilmesi ve bu doğrultuda politika ve stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda HAVELSAN, ASELSAN ve diğer teknoloji şirketlerinin yerli ve milli çözümleri, Türkiye'nin teknoloji bağımsızlığını artırma yönündeki kararlılığını yansıtmaktadır.

Ancak, yapay zeka teknolojilerinin yalnızca savunma sanayi, kamu hizmetleri ve sanayi alanında değil, eğitim ve bilgi ekosistemine entegrasyonu da büyük bir önem taşımaktadır. Yapay zeka asistanları gibi teknolojilerin eğitim sistemine entegre edilmesi, bilgiye erişimde yerli ve milli içeriklerin ön planda tutulmasını sağlayacak ve global veri tabanlarının olası kültürel ve ideolojik etkilerine karşı bir kalkan oluşturacaktır. Bu durum, genç araştırmacıların ve internet kullanıcılarının dezenformasyona ve hatalı bilgiye maruz kalma riskini azaltacak, böylece bilgiye erişim sürecinde güvenilirliğin artmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, eğitim alanında yapay zeka teknolojilerinin etkin kullanımı, Türkiye'nin teknoloji odaklı kalkınma hedefleri doğrultusunda, geleceğin yetkin insan kaynağını yetiştirmede kritik bir rol oynayacaktır. Bu nedenle, yapay zeka uygulamalarının eğitim sistemine entegrasyonu, sadece teknoloji

üretimi değil, aynı zamanda bilgi güvenliği ve kültürel koruma açısından da stratejik bir gereklilik olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Yapay zeka teknolojileri, tıpkı internetin 1990'lı yıllarda dünya genelinde yarattığı devrim gibi, günümüzde de eğitimden sağlığa, güvenlikten iletişime kadar pek çok alanda köklü değişiklikler getirmektedir. Ancak bu teknolojilerin getirdiği yenilikler, milli kimliklerin korunması ve ulusal tarih anlatılarının güçlendirilmesi açısından anılan riskleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle global yapay zeka sistemlerinin ulusal değerlere ve tarihsel anlatılara karşı kayıtsız veya hatta tahrif edici olabileceği dikkate alındığında, milli yapay zeka çözümlerinin geliştirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin dijital dönüşüm sürecinde milli yapay zeka stratejileri geliştirmesi ve bu stratejilerin ulusal eğitim sistemine entegre edilmesi, geleceğin inşası açısından kritik öneme sahiptir. Aşağıda, bu sürecin başarılı bir şekilde yönetilmesi için önerilen adımlar maddeler halinde detaylandırılmıştır:

- **Yerli ve Milli Yapay Zeka Girişimlerinin Desteklenmesi:** Türkiye'nin milli yapay zeka çözümleri geliştirmesi, ülkenin dijital egemenliğini sağlamak ve ulusal kimliği korumak açısından stratejik bir öncelik olmalıdır. Bu kapsamda, yerli firmalar, start-up'lar ve üniversiteler tarafından geliştirilen yapay zeka projeleri için devlet tarafından maddi ve manevi teşvikler sunulmalıdır. Bu teşvikler, projelerin geliştirilme sürecini hızlandıracak ve yerli teknoloji ekosisteminin güçlenmesine katkıda bulunacaktır. Özellikle milli yapay zeka çözümleri, ulusal güvenlik, eğitim, sağlık ve savunma gibi kritik alanlarda yerli alternatiflerin oluşturulmasını sağlayacaktır.

- **İlgili Bakanlıklar ile Koordineli Çalışmaların Yürütülmesi:** Milli yapay zeka projelerinin başarılı olabilmesi ve atıl durumda kalmaması için bu projelerin ilgili bakanlıklar ve devlet kurumları ile koordineli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi başta olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Savunma Sanayii Başkanlığı gibi kurumlar, bu projelerin stratejik yönlendirilmesinde ve uygulanmasında aktif rol almalıdır. Bu koordinasyon, yapay zeka asistanlarının ulusal hedeflere uygun olarak geliştirilmesini ve verimli bir şekilde hayata geçirilmesini sağlayacaktır. Emek verilmiş, bilimsel ve milli yapay zeka asistanlarının eğitime entegrasyonu konusunda bilhassa Milli Eğitim Bakanlığı'nun aktif rol alması gerekmektedir. Bunun için de yetişmiş ve uzman personel eksikliğinin süratle giderilmesi elzemdir.

- **Milli Filtreden Geçmiş Veri Tabanlarının Oluşturulması ve Kullanımı:** Yapay zekanın temelini oluşturan veriler, bu teknolojinin sunduğu hizmetlerin kalitesini ve doğruluğunu belirler. Bu nedenle, milli yapay zeka projelerinde kullanılacak veri tabanlarının dezenformasyona uğramamış; bilimsel kaynaklardan oluşturulması kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda, milli ansiklopediler, yerli arşivler, tarihsel belgeler ve ideolojik&yanlı anlatıma sahip olmayan ulusal veri tabanları kullanılmalıdır. Ayrıca, yapay zeka çözümlerinin sürekli güncel ve entegre kalabilmesi için, bu veri tabanlarının düzenli olarak güncellenmesi ve zenginleştirilmesi gerekmektedir. Böylelikle, milli yapay zeka sistemleri, ulusal kültür ve tarih anlatılarıyla uyumlu, güvenilir içerikler sunabilecektir.

• **Milli Yapay Zeka Stratejileri İçin Akademik ve Profesyonel Destek:** Milli yapay zeka stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde, alanında uzman akademisyenler ve yapay zeka profesyonellerinden oluşan bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurul, yapay zeka projelerinin geliştirilmesi, veri tabanlarının oluşturulması ve bu teknolojilerin eğitim sistemine entegrasyonu gibi süreçlerde rehberlik etmelidir. Ayrıca, yapay zeka teknolojilerinin etik kullanımı ve milli çıkarların korunması açısından bu kurulun yönlendirmeleri büyük önem taşımaktadır. Cumhurbaşkanlığı ve ilgili bakanlıkların koordinasyonunda çalışacak olan bu kurul, milli yapay zeka projelerinin stratejik hedeflere uygun olarak ilerlemesini sağlayacaktır.

• **Eğitim Sistemine Entegrasyon ve Farkındalık Eğitimleri:** Milli yapay zeka projelerinin eğitim sistemine entegrasyonu, Türkiye'nin gelecekteki dijital beceri gereksinimlerini karşılamak açısından kritik bir adımdır. Bu bağlamda, öğretmenlere ve öğrencilere yönelik farkındalık eğitimleri düzenlenmeli ve bu eğitimlerle yapay zekanın sunduğu fırsatlar hakkında bilgi verilmelidir. Ayrıca, milli yapay zeka çözümlerinin eğitim müfredatına entegre edilmesi, öğrencilere milli değerleri ve tarih anlatılarını daha etkin bir şekilde öğretmek açısından önemli bir fırsat sunacaktır. Eğitimde bu teknolojilerin kullanımı, öğretim süreçlerini zenginleştirecek ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirecektir. Bu sorumluluğu yalnızca Milli Eğitim Bakanlığına yıkmak haksızlık olacağı gibi; Yüksek Öğrenim Kurumu, TÜBİTAK gibi kurumları dahil etmek de başarı ihtimalini artıracaktır.

• **Yapay Zeka Teknolojilerinin Uyumu ve Etik Kullanımı:** Yapay zeka teknolojilerinden kaçmak veya onları dışlamak yerine, bu teknolojilerle uyumlu bir şekilde çalışmak ve onları milli çıkarlar doğrultusunda kullanmak önemlidir. Milli yapay zeka projelerinde, bu teknolojilerin etik kullanımına dikkat edilmeli ve milli çıkarlar ön planda tutulmalıdır. Özellikle verilerin toplanması, işlenmesi ve kullanılması süreçlerinde, kişisel verilerin korunması ve bireylerin mahremiyetine saygı gösterilmelidir. Bu bağlamda, milli yapay zeka projeleri, Türkiye'nin etik değerleri ve hukuki düzenlemeleriyle uyumlu olarak geliştirilmelidir. Türkiye'nin milli yapay zeka çözümleri geliştirme yolunda atacağı adımlar, ulusal kimlik ve tarih anlatılarının korunması, ulusal güvenliğin sağlanması ve teknolojik bağımsızlığın artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Yukarıda belirtilen öneriler doğrultusunda, milli yapay zeka projeleri desteklenmeli ve bu projeler ilgili bakanlıklarla koordineli bir şekilde yürütülerek eğitim sistemine ve diğer alanlara entegre edilmelidir. Bu süreçte öğretmenlere ve öğrencilere yönelik farkındalık eğitimleri düzenlenmeli ve yerli veri tabanlarının oluşturulmasına öncelik verilmelidir. Türkiye, bu adımlarla yapay zeka alanında hem milli kimliğini koruyacak hem de küresel rekabette güçlü bir konum elde edecektir.

Etik Kurul İzni

Bu makale etik kurul izni gerektiren bir çalışma gurubunda yer almamaktadır.

Kaynakça

- Acharya, A., Talamadupula, K., & Finlayson, M.A. (2020). An Atlas of cultural commonsense for machine reasoning. *ArXiv, abs/2009.05664*.
- Allerin. (2021, Mayıs 12). Why countries need a national AI strategy. <https://www.allerin.com/blog/why-countries-need-a-national-ai-strategy-2>
- Al-Suqri, M. N., & Gillani, M. (2022). A Comparative analysis of information and artificial intelligence towards national security. *IEEE Access, 10*, 64420-64434..
- Anadolu Ajansı. (2024a, Ocak 16). Yerli ve milli yapay zeka asistanı göreve hazır. <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yerli-ve-milli-yapay-zeka-asistani-goreve-hazir/3109888>
- Anadolu Ajansı. (2023, Aralık 29). Yerli ve milli yapay zeka uygulamaları yeni yetiştirilen uzmanlarla geliştirilecek. <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yerli-ve-milli-yapay-zeka-uygulamalari-yeni-yetistirilen-uzmanlarla-gelistirilecek/3095309>
- Anadolu Ajansı. (2024b, Ocak 10). MİT Başkanı Kalın: Devlete ve millete yapılan hiçbir ihanet cezasız kalmayacaktır. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-baskani-kalin-devlete-ve-millete-yapilan-hicbir-ihanet-cezasiz-kalmayacaktır/3105061>
- Arslan, K. (2020). Eğitimde yapay zeka ve uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 11(1)*, 71-88.
- Baudrillard, J. (1981/2011). *Simulakrlar ve simülasyon* (Çev. O. Adanır). Doğu Batı Yayınları.
- Bevir, M. (2007). National histories: Prospects for critique and narrative. *Journal of the Philosophy of History, 1*, 293-317.
- Brookings. (2021, October 21). Winners and losers in the fulfillment of national artificial intelligence aspirations. <https://www.brookings.edu/articles/winners-and-losers-in-the-fulfilment-of-national-artificial-intelligence-aspirations/>
- Brookings. (2023, April 25). WEIRD AI: Understanding what nations include in their artificial intelligence plans. <https://www.brookings.edu/articles/weird-ai-understanding-what-nations-include-in-their-artificial-intelligence-plans/>
- Campus Technology. (2024, August 28). Survey: 86% of students already use AI in their studies. <https://campustechnology.com/articles/2024/08/28/survey-86-of-students-already-use-ai-in-their-studies.aspx>
- Carretero, M. (2017). Teaching history master narratives: Fostering imaginations. İçinde M. Carretero, S. Berger, & M. Grever (Eds.), *Palgrave Handbook of Research in Historical Culture and Education* (ss. 511-528). Palgrave Macmillan.
- Challenor, J., & Ma, M. (2019). A review of augmented reality applications for history education and heritage visualisation. *Multimodal Technologies and Interaction, 3(2)*, 39.
- Coşkun, F., & Gülleroğlu, H. D. (2021). Yapay zekanın tarih içindeki gelişimi ve eğitimde kullanılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 54(3)*, 947-966.
- Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi. (2024). Ulusal yapay zeka stratejisi. <https://cbddo.gov.tr/uyzs>

- Donadze, N. (2023). Building patriotism in the United States of America through education of history. *Journal in Humanities*, 12(1)
- Ekonomist. (2024, Şubat 18). ASELSAN'ın yapay zeka projesi ASELGPT. <https://www.ekonomist.com.tr/sirketler/aselsan-nin-yapay-zeka-projesi-asel-gpt-47889>
- Elban, M. (2015). Sovyetler Birliği'nde tarih eğitimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(3), 1302-1319.
- Fenenko, A. V. (2023). Historical narrative as a challenge for nation-states. *Analysis and Forecasting. IMEMO Journal*, 3, 14-34
- Günek, A. (2023). Dijital çağda bilginin dönüşümü ve yapay zeka: Üretim ve iktidar ilişkileri açısından bir değerlendirme. *Communicata*, 25, 1-8.
- Hacısalihoğlu, F. (2012). Azerbaycan'da ulusal tarih yazımı. *History Studies*, Prof. Dr. Enver Konukçu Armağanı/2012, 173-194.
- HAVELSAN. (2024). Büyük veri ve yapay zeka. <https://www.havelsan.com.tr/inovasyon/yeni-teknolojiler/inovasyon-ar-ge/buyuk-veri-ve-yapay-zeka/buyuk-veri-ve-yapay-zeka>
- Inside Higher Ed. (2023, February 10). Most students outrunning faculty in AI use, study finds. <https://www.insidehighered.com/news/2023/10/05/students-outpacing-faculty-ai-use-study-finds>
- Karunaratne, T., & Adesina, A. (2023). Is it the new Google: impact of ChatGPT on students' information search habits. *European Conference on e-Learning*, 22, 147-155. 10.34190/ecel.22.1.1831.
- Kuleto, V., Ilić, M., Dumangiu, M., Ranković, M., Martins, O. M. D., Paun, D., & Mihoreanu, L. (2021). Exploring opportunities and challenges of artificial intelligence and machine learning in higher education institutions. *Sustainability*, 13(18), 10424.
- LinkedIn. (2024, Temmuz 21). How 12 countries are preparing their national research ecosystems for AI. <https://www.linkedin.com/pulse/how-12-countries-preparing-national-research-ai-margaretta-colangelo-p7vlf>
- Liu, W., Zhou, P., Zhao, Z., Wang, Z., Ju, Q., Deng, H., & Wang, P. (2020). K-BERT: enabling language representation with knowledge graph. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*, 34(03), 2901-2908.
- Lopez, C., & Carretero, M. (2012). Identity construction and the goals of history education. İçinde M. Carretero & M. Grever (Eds.), *History education and the construction of national identities* (ss. 139-150). Palgrave Macmillan.
- Marketing Türkiye. (2024, Şubat 13). HAVELSAN'ın geliştirdiği yapay zeka asistanı Main. <https://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/havelsan-main>
- Pablo, E. J., & García, G. M. (2022). Los conocimientos históricos en el currículo de educación primaria: Una comparativa entre España, Italia y Portugal. *Currículo sem Fronteiras*, 22, e1841.
- Safran, N. M., & Ata, B. (1996). Barışçı tarih öğretimi üzerine çalışmalar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 11-26.
- Sharp, H. (2011). Australia's 1988 Bicentennial: national history and multiculturalism in the primary school curriculum. *History of Education*, 41(3), 405-421

- Sheng, X. (2022). The role of artificial intelligence in history education of Chinese high schools. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 8(2023), 238-243.
- Smagar, A. V. (2022). The role of teaching history in the shaping of national identity in the United States. *Vestnik Vysshei Shkoly*, 9(1), 109-114.
- Van Alphen, F., & Carretero, M. (2015). The construction of the relation between national past and present in the appropriation of historical master narratives. *Integrative Psychological & Behavioral Science*, 49(3), 512-530.
- Yazıcı, F., & Yıldırım, T. (2018). History teaching as a nation-building tool in the early republican period in Turkey (1923–1938). *Paedagogica Historica*, 54(4), 433-446.
- Yeşilkaya, N. (2022). Felsefi bir sorun olarak yapay zekâ. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 99-126.
- Yıldız, C. K. (2022). Uluslararası alanda artan yapay zekâ rekabeti ve Türkiye’de sürdürülen yapay zekâ çalışmaları. *UPA Strategic Affairs*, 4(1), 7-12.
- Yurdakul, A., & Alperen, Ö. (2019). Nazi Almanyası’nda çocuk kitaplarının propaganda aracı olarak kullanımı. *Alman Dili ve Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 16-34.
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237-269.
- World Bank Group. (2021). Harnessing artificial intelligence for development in the post-COVID-19 era: A review of national AI strategies and policies (Analytical Insights Note 4). <http://documents.worldbank.org/curated/en/487931621237422984/Harnessing-Artificial-Intelligence-for-Development-on-the-Post-COVID-19-Era-A-Review-of-National-AI-Strategies-and-Policies>

